

Искон, теолошке свеске, бр. 8, Фонд Свети Прохор Пчињски Православне епархије врањске, Врање, 2005.

"Ако хоћемо да останемо у ономе што смо, мртви смо, налазимо се у животу који ће пресушити у једном тренутку", говорио је, писао и сведочио наш Отац Јустин (Догматика, 146).

У овим сам речима нашла оправдање за представљање часописа *Искон* (осми број) који, иако годинама не излази, није престао да буде један од најзанимљивијих илустрованих часописа у православном свету. У обновљеном издању, у *Уводнику*, главни и одговорни уредник Владимир Вукашинович каже да "ново рухо у којем *Искон* од овога броја ступа пред своју публику, и ону којој је већ познат, али и ону која се са њим први пут среће", захтева поновно представљање.

Ово није само копија нечега што је било успешно, ново и драгоцено на нашем тлу, заједно са тадашњим идејним творцем и уредником Ђаконом Ненадом Илићем и његовом екипом, већ ће, верујемо, *ово* бити наставак и смислено обogaћење старих идеја и новог виђења, као и нове потребе да се *Искон* представи као часопис *сусрета*; као часопис дијалога, модеран не само по дизајну, концепцији и стилу. *Искон* нуди отворено саучествовање, сарадњу разумевања и образовања, као што то чине читанке и лектире. Овај нови *Искон*, под редним бројем 8, има неколико темата. Поред представљања манастира, а то је у овом броју манастир Студеница, занимљива одредница, савремена и загонетна, увек за велику већину јесте *Интелигенција и Српска православна црква*. Аутор Вукашиновић наводи да је "сам појам Цркве богат и вишезначан и обавезује нас на пажљиву употребу и прецизно промишљање".

Када је реч о интелигенцији, потреба је разликовати интелигенцију која припада цркви, која верује и живи у складу с оним што црква сведочи и објављује свету, и ону интелигенцију која то не чини, која није део цркве. Интелигенција изван цркве свој однос према њој може изражавати на различите начине; од потпуне незаинтересованости, преко настојања да се према цркви заузме неутралан, то јест објективан став..., па до крајње острашћеног става - до неуморног нападања цркве, како црквене садашњости, тако и њене прошлости. То је, како аутор каже, стара бољка, тј. знани проблем - сучељавање вере и знања.

Чини ми се, готово сам сигурна у то, да је сâмо отварање овог проблема нужно данас, могло би се поставити као приоритет, управо због нужности дефинисања неке врсте несналажења, или, не дај Боже, нетрпељивости *духа знања* и *духа вере*. Зато сматрам да је увек боље отворити *специфичности службе* једне и друге опције: за једну се сматра да има *привилегован положај*, а за другу *хетерогени*, са опредељем *вулгарног атеизма*. Из оба се разлога затварају сва врата оном другом.

Нужан је критички дијалог, који би могао бити (који би био) креативан и отворен, који би, како аутор наводи, "био утемељен на апсолутном поштовању личности другог". Нужност оваквог *сусрета* и препознавања вредности неопходна је и интелигенцији, а и српској православној цркви. Нужно је зато да би се, како би рекао Пол Рикер, "преобразило у разумну одлуку, и на крају се довршило у некаквој судбини која ставља свој печат на глобална разумевања других, себе и света, у знаку прихватања речи Другога".

Ту је рубрика *Речи које имају моћ да промене живот* и разговор са Гораздом Коцијанчићем, словеначким филозофом и познаваоцем хришћанске духовности, са његовим биографским говорењем о школовању и одлуци да спозна поруке *Библије* и светоотачке литературе, као и познавање дела српских теолога, међу којима истиче Оца Јустина и епископа Атанасија Јефтића.

Уваженом српском песнику, академику Миодрагу Павловићу, дата је једна страница на којој он, кроз лирску прозу, говори *С Христом нетремице*.

Централно место у овом *Искону*, под насловом *Српска покајна антологија*, доноси избор богословских и пастирских разговора, студија и казивања древних и савремених, од Светога Саве, архимандрита Јустина Поповића, епископа Атанасија Јевтића, митрополита Амфилохија Радовића, Ненада Милошевића, Димитрија Богдановића, епископа Игњатија Мидића, епископа Григорија Дурића... Разговори су, што је особита вредност, вођени баш за ову прилику, а коришћена је и друга значајна литература. Посебно је за читаоце *Искона* драгоцен тумачење најсуштинскије жртве човекове: исповести и покајања. "Исповедајте се", поручио је Свети Сава у *Студеничком типичу*, "не окривљујући један другог". Без истинског, не лукавог исповедања нико неће постићи спасење. Покајање јесте завет с Богом да ће се водити нов живот, како каже Јован Лествичник, затим покајање као обнова крштења, покајање као свесност свога пада, али и потребе да се дигнеш, по речима митрополита Амфилохија, да држимо свој грех пред собом, да љубимо ране једни другима (Бећковић). Јер нема тога греха и тога пада из којег се не можемо извући ако вером доживљавамо ту истину Божанског Отковења у Христу, да нас Бог хоће, да нас Он свагда несребично воли и да нас позива у љубав Своју и вечни живот Свој. (...) Божија је воља и наше покајање, и циљ заповести је *живи човек и његово вечно спасење*, и зато *познајмо истину и истина ће нас ослободити*", поручује владика Атанасије Јевтић. Отац Јустин нам је оставио наук да је *самоосуда почетак спасења*. "Нема греха којег се не може ослободити човек покајањем и покајничком исповешћу" и, како каже Отац Јустин, "од човека самог зависи и његов рај и његов пакао, и његова смрт и његово васкрсење".

Ово је право време да не кажем последње време повратка. "Изгубљен беше, и нађе се; мртав беше и оживе", вели Господ у Јеванђељу (Лк 15,24).

"Исповест је", пише епископ Григорије, "кад станемо пред икону лица Божјег и покајемо се искрено. Тек тада ћемо бити исцељени."

Овај темат завршава тумачење епископа Григорија речима: *"Немојмо бити гори од животиња"*, каже отац Пајсије. *"Кад коњче повреди ногу на једном месту и кад му рана зацели, читав живот застаје на том месту или га избегава. А ми стално чинимо једно те исто"*, каже патријарх. Стога је потребно да се боримо против инерције и да се сједињујемо са Христом.

За мене је *Српска покајна антологија* нешто најлепше што сам за кратко време, на једном месту, о важном проблему спознала. Чини се да су сва знања и тежње, од учења на *Гори*, стихова песника, првог дечјег хода и погледа у себе, смештена у десетак страница учених људи и Христових сведока. То је разлог моје радости, као што је то и разлог због којег ћу овај часопис препоручити свом детету, својим студентима, колегама, пријатељима и рођацима. То је такође разлог због којег ћу препоручити овај број *Искона* и онима који *a priori* имају или виде негативан став о свему што долази од цркве, из ове епархије, или од мене као сатрудника Божјег, који више повреди него помилује.

Непознавање је горе од недопадања.

Непознавање је велика опасност и изазов за православље, као што је изазов глобализација, о којој у овом броју говори митрополит пергамски Јован Зизјулас. Онај исти Јован Зизјулас, који у књизи *Од маске до личности* каже да је "Божји живот вечан јер је личан, тј. појављује се као појава слободне заједнице, као љубав". А када говори о проблемима самопрокламованих цркава у Црној Гори и Македонији, Зизјулас каже да "уколико постоје чизма и поделе унутар православља, да то не долази из Европе". Многе поделе долазе од нас самих.

На крају су наведени резултати са теренских истраживања у врањској епархији, чији је носилац била Катедра за историју уметности новог века Одељења за историју уметности Филозофског факултета у Београду, започета 2002. године. Истраживања су обављена под стручним надзором проф. др Мирослава Тимотијевића и доцента др Ненада Макуљевића. Као што знамо, ови су резултати били од великог значаја, јер су указали на изузетно благо, које храмови на подручју врањске епархије имају. Евидентирањем и стручном обрадом ово се наслеђе укључује у токове научног живота, чиме се отвара могућност за шира и дубља проучавања.

Као круна или драгуљ, уз ово издање *Искона* иде и минијатура *Апологија де виа меа* Оца Јустина Поповића, која говори о његовој одбрани. О значају овога мини-издања, о значају ове врсте сведочења, о лиризму и стилу, као и о тврдој вери нашег Оца Јустина, говоре прве речи у књизи, и говори... свака наредна реченица. Изговорићу три: прву, једну другу и још једну.

1) *Ја морам да браним пут којим идем, не што је мој већ - Његов, што га је Он открио, Он пропутио, Он осигурао.*

2) *Човек човека гони - мољац мољца гони.*

3) *Не чудите се што тако много ревности и искрености има у свакој мојој речи; ја овим браним своју душу, јер каква ми је корист ако сав свет придобијем, ако све вас придобијем, а душу изгубим?*

Искон, који негде мало видљиво карактерише себе теолошком свеском, није само испуњена и исписана свеска од почетка до краја, коју затварамо после сваког читања. *Искон* је и отворена свеска, у коју се можемо уписати, часопис који можемо прихватити, без резерве и уз пуну свест да је налик на претходне бројеве, али и да је друкчији. Зашто да не? Померање као покушај новог виђења. Ако се нужно постави питање да ли ће се наставити излагање *Искона*, да ли ће га сви прихватити, одговор би био као онај стари, јединствени, на сличне ситуације, а који гласи: "*Видећемо*", рече слепац.

Завршавам ово представљање, вративши се на почетак, речима Оца Јустина: "Ако хоћемо да останемо у ономе што смо, мртви смо, налазимо се у животу који ће пресушити у једном тренутку".

Сунчица Денић (Врање)

